

Redacțiunea, Administrațiunea,
și Tipografia
Brașov, piața mare Nr. 30.
Scrisorile nefranse nu se
primesc. — Manuscrisurile nu se
returnează.
INSEDATE se primesc la Admi-
nistrațiunea în Brașov și la ur-
mătoarele Birouri de știri:
în Viena: H. Duka, Emrich
Schick, Rudolf Meste, A. Oppoldt
Nachfolger; Anton Oppoldt, J.
Damasier, în Budapesta: A. V.
Goldberg, Koltan Bernat; în
București: Agnes Hovaș, Buc-
ureștii de România; în Ham-
burg: Karoly de Leobmann.
Prețul inserțiilor: o serie
garmond pe o coloană 5 ex. și
30 ex. timbru pentru o publi-
citate. Publicații mai dese după
tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a 8-a o
serie 10 ex. sau 80 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI.

A N U I I X.

„Gazeta” iese în mă-care di.
Abonamente pentru Anstro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumără la toate obiceiile
postale din țară și din afară
și la dd. colectorilor.
Abonamentul pentru Brașov
administrațiunea, piața mare,
Târgul Inului Nr. 30. Etagiul
I: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 ex.
Cu anuț în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Cu colector 5 ex. v. a.
sau 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 9.

Brașov, Luni-Marti 14 (26) Ianuarie

1897.

Violarea secretului epistolar.

Mare indignațiune a produs în cercurile opoziționale ungurești faptul, că baronul Banffy, ministrul președinte unguresc, a avut nesocotința de-a se lăuda în ședința de Joia trecută a camerei, că el se află în posesiunea mai multor scrisori private străine, cari conțin secrete de ale partidelor opoziționale.

Natural, că aceste scrisori n'au putut s'ajungă în mâinile lui, decât séu în urma violării secretului epistolar, séu în urma unui furt. Și totuși br. Banffy nu s'a sfiit a ceti în plină ședință una din aceste epistole, cu scop de-a compromite partida lui Apponyi și „partida poporală”.

Acésta este în adevăr o procedere, care denotă nu numai o lipsă de bun simț și de respect față cu regulele bune cuviințe, ci în același timp și o totală lipsă de respect față cu legile țării.

El lucru cunoscut, că și la noi, ca în toate statele civilizate ale Europei, violarea secretului epistolar este oprită prin legi și cel ce comite astfel de violări se face culpabil de un delict, ce se pedepsește cu amendă și închisore.

Nu ne pôte surprinde deci, că toile opoziționale ungurești fac cas mare din indiscrețiunea comisă de Banffy, calificându-l ca pe un om brutal și lipsit de buna creștere. Ori-ce om cinstit, cu inteligență și bună creștere — ȳic ele — decât i vine la mână o scrisore, ce nu este adresată lui, séu că o trimite celui adresat, séu că o aruncă la o parte, la nici un cas însă nu face us de ea.

Iritațiunea în contra purtării necuviințioase a ministrului președinte merge așa departe, încât în „Magyarország” se cere dela membrii „Casinei naționale” maghiare din Budapesta, ca pe Banffy să-l eschidă din sinul ei.

Dér aici nu-i vorba numai de o simplă călcare a regulelor de bună cuviință, ci Banffy prin violarea conscientă a secretului epistolar a recurs la un mijloc absolutistic, ce stă în flagrantă contra-ȳicere chiar și cu cele mai elementare principii ale constituționalismului, punându-se el însuși, ca ministru-președinte, în cel mai fatal conflict cu paragraful codicelui penal.

În contra acestor fapte politicienii unguri din opoziție și organele lor tipă și protestează aȳi cu disgust și cu indignațiune.

De vor avé vr'un rezultat, ori nu, protestările lor, nu scim. Un lucru însă îl scim de mult: Violarea secretului epistolar nu este de aȳi, nici de eră. Față de România ea s'a introdus ca sistem, s'a esercitat și se esercită cu multă îndrăsnelă de ani de ȳile. S'au ridicat plângeră în contra acestei ticăloșii revoltătoare de ne-numerate-ori și, în colonele ȳiarelor noastre naționale, s'au deschis rubrică anume pentru înregistrarea nenumăratelor casuri de violare a secretului epistolar.

Nu s'a întemplat însă o singură

dată, ca Românii ofensați să li-se dea satisfacțiă; nu s'a întemplat un singur cas, ca vre-unul ori altul dintre politicienii unguri, ori vre-unul dintre organele lor, fiă opoziționale ori neoposiționale, să-și fi ridicat glasul în contra acelor procederi brutale, necuviințioase, ilegale și revoltătoare.

Până acolo ajunsese într'un timp nerușinarea, încât scrisorile trimise prin postă la unii dintre fruntașii românăi nici nu mai sosiau, decât deschise, ér o corespondență intimă cu rudeni, amici ori cunoscuți domiciliați în România nici nu mai era posibilă, căci atât scrisorile, cât și depeșile treceau întâiu prin cabinetul negru, la Predeal și la Budapesta, unde se deschideau, și numai după aceea se trimiteau celui adresat.

Ei bine, aceiași politicienii unguri, pe cari aȳi îi ustură atât de mult culpabila indiscrețiune a lui Banffy, au tăcut și prin tăcerea lor au aprobat acele apucături miserabile absolutistice. Un conte Apponyi, un Ferdinand Zichy etc. făceau și atunci parte din parlamentul unguresc. De ce au tăcut atunci? De ce au cruțat prin tăcerea lor pornirile cele rele și periculoase? De ce nu s'au gândit, că ceea ce li-se întempla Valahilor urgisiți, putea să li-se întemple odată și lor?

Étă că acele experimente absolutiste, puse în aplicare contra „Valahilor”, au devenit un sistem, ce se aplică nu numai față cu noi, ci și față cu naționaliștii și patrioții din ceata corifeilor opozițiunii maghiare.

Am fi în drept deci să le strigăm: Răbdați, căci voi v'ați făcut-o! Dér nu e nici în interesul lor, nici în al nației maghiare, nici în al statului, nici în al popórelor sale să tacă, ci trebuie cu atât mai vèrtos să strige, gura lor să fiă trimbița judecătii nimicitore, ce trebuie să cadă pe capul acestui nenorocit și corupt sistem de guvernare.

Cartea albastră englesă.

Ministeriul engles a prezentat Joia trecută parlamentului din Londra *corespondența diplomatică* între oficiul de esterne englez și între reprezentanții săi dela diferitele curți europene în cestiunea *Orientului*. Corespondența acésta, ce pòrtă numele de „Cartea albastră”, este de un interes deosebit deore-ce din ea se vede atât atitudinea guvernului britic în cestiunea atât de arȳetóre a imperiului turcesc, cât și vederile guvernelor celorlalte puteri europene asupra acestei cestiuni importante.

„Cartea albastră” începe cu nota lordului Salisbury din 23 Sep. 1896 către Sir Edmond Monson, reprezentantul guvernului engles la curtea din Viena. Acesta primi însărcinarea să întrebe la întòrcerea sa în Viena pe contele Goluchowski, decât voiesce să dea baronului Calice, ambasadorului austro-ungar din Constantinopole, instrucțiunile necesare

pentru conferențele cu ceilalți ambasadori din Constantinopole, asupra reformelor de introdus în Turcia? — În acésta notă se ȳice, că guvernul engles dorește încă susținerea Turciei, însă pentru acésta sunt de lipsă reforme. Fără intervenirea comună a celor șese puteri mari însă, Sultanul nu se va îndupleca a introduce aceste reforme. De aceea Salisbury face propunerea a se fixa dela început între reprezentanții puterilor, că decât Sultanul va refusa propunerile eventuale de reforme, cele șese puteri să-l facă cu puterea să le primescă, și aceea dintre puteri, care n'ar voi să ia parte activă la acest demers împotriva Sultanului, să nu le impedece pe celelalte în acest pas. „Aș voi”, încheie Salisbury nota sa, „să cunosc părerea guvernului vienes asupra acestei propuneri, pe care până acum n'am făcut-o cunoscută încă nici unuia din celelalte guverne”.

În 20 Octomvire lordul Salisbury adresază o circulară lungă către reprezentanții Angliei dela curțile din Petersburg, Viena, Berlin, Paris și Roma, în care provocându-se la obligămintele luate de Turcia la încheierea diferitelor tractate din ultimele patru decenii de a introduce reforme și la zadarnica întervenire a puterilor pe lângă guvernul turcesc, ca să-și realizeze reformele promise, arată, că Anglia n'a întrelăsat nici-odată a atrage atențiunea Sultanului asupra necesității acestor reforme și asupra periculelor, pe care le-ar puté aduce amânarea lor. Lordul Salisbury vorbește apoi despre măcelurile din Sassun din a. 1894 și despre reformele primite în urma acestor măceluri față cu Armenia, precum și despre măcelurile din Constantinopole, despre care se ȳice, că au fost organizate de autoritățile turcesce.

Ministriul-președinte engles descrie situațiunea internă a Turciei cu colorile cele mai negre și ȳice mai departe în circulara sa: „Deși puterile europene, void să evite un conflict european, se silesc să susțină imperiul turcesc, totuși nu-l pot apăra de decădinta internă”. Ambasadorii din Constantinopole au isbutit în privința Cretei. El propune, să se pretindă și reforme generale și crede, că puterile se vor uni să validiteze decisiunile lor unanime, decât va fi de lipsă, și cu puterea.

Ambasadorii englesi dela diferitele curți împărțiră acésta circulară guvernelor respective. Nu mai puțin interesante sunt răspunsurile acestor guverne.

Contele Goluchowski se declară pe deplin înțeles cu măsurile propuse de guvernul engles. *Ministriul de esterne frances, Hanotaux*, promite, că va răspunde în curénd. Tot asemenea răspunde și *br. de Marschall*, dér acésta tot-odată declară, că guvernul german este înțeles cu toți pașii, ce se vor întreprinde de puteri pentru spòrtinerea Turciei și pentru crearea reformelor de lipsă pentru toți supăștii Turciei fără deosebire de confesiune. *Ministriul de esterne*

italian declară, că va sprijini într-o tóte pe guvernul engles.

În 4 Noemvire raportéză *Gosselin*, secretarul ambasadei britice din Paris, despre desbaterea în camera francesă față cu Armenia și despre vorbirea lui Hanotaux, asupra căreia acesta l'a rugat special să atragă atențiunea ministrului-președinte engles. În ȳiua următoare Gosselin s'a întâlnit cu Hanotaux și l'a întreat conversând, că ce are de gând să facă Francia, decât Sultanul va rămâne neînduplecat? — Hanotaux îi dete un răspuns evasiv, și anume, că un „mandat solemnel” către ambasadori va fi de ajuns, ca Sultanul să fie pus în respect.

Representantul engles din Viena raportéză în 6 Noemvire, că contele Goluchowski este gata a da baronului Calice instrucțiunile de lipsă, dér este cu totul împotriva de a se face propuneri nouă Sultanului înainte de a se fi stabilit o înțelegere între puteri în privința unei forțări eventuale, căci puterile nu se pot espune din nou unui retus.

În 27 Octomvire raportéză *Goschen*, secretarul ambasadei engleze din Petersburg, că i-a împărțit lui Șişkin, circulara lui Salisbury. Acesta i-a răspuns, că nu pôte da nici un răspuns înainte de întòrcerea ȳarului; dér tot-odată observă, că Sultanul este împedecat la introducerea reformelor prin lipsa cea mare de bani, și că o reformă financiară pôte să ar contribui la delăturarea crizei, presente. — După întòrcerea ȳarului Goschen l'a cercetat din nou pe Șişkin. Acesta a declarat în frase generale, că aderéză la depeșa lui Salisbury și a adaus, că conferința ambasadorilor ar puté discuta propunerea, ca „comisiunea datoriei publice turcesce” să fie încredințată cu administrarea totală a financelor Turciei. Strîns cu ușa de Goschen, Șişkin mărturisesce, că *idea unei siluiri a Sultanului este foarte neplăcută* (extremely repugnant) ȳarului.

În 11 Noemvire îi împărțesce Șişkin ambasadorului engles *O'Connor*, că a cetit cu plăcere vorbirea lui Salisbury din Guildhall, deorece acum nu mai pot încăpé nici o indoială, că Anglia voiesce a purcede în Constantinopole în acord cu Rusia și cu celelalte puteri. Totuși amenințarea Sultanului cu măsuri coercitive pôte să slăbescă autoritatea acestuia. El însuși (Șişkin) l'a provocat pe ambasadorul turcesc să telegrateze Sultanului, ca era reformelor promise numai pe hârtie a trecut, că tóte puterile vor purcede împreună și că Sultanul trebuie să esecute propunerile lor.

Ministriul-președinte Banffy tras în cercetare.

„Alkotmány” anunță, că deputatul *Blaskovits*, care face parte din „partida poporală”, cum și deputatul *Molnar János*, conducătorul cancelariei acestei partide, vor porni cercetare în contra ministrului-președinte unguresc br. Banffy Dezső

pentru *delictul violării secretului episcopar prevăzut în § 327 al codicelui penal.*

Etă cum s'a petrecut lucrul:

În ședința dela 21 Ianuarie a camerei ungare, ministrul-președinte Banffy s'a lăudat, că el a ajuns în posesiunea unei *grămăzi întregi de scrisori compromițătoare* pentru partida „națională” a lui Apponyi și în parte și pentru „partida poporală”. Cei mai mult, Banffy a citit în plenul ședinței una dintre aceste scrisori, ce a fost adresată de către deputatul partidei „naționale”, Blaskovits Ferencz, cancelarului „partidei populare”. În această scrisoare, Blaskovits, care este preot, declară, că el deși face parte din partida lui Apponyi, în cestiunea revisuirii legilor politice-bisericești este însă de acord cu „partida poporală”. Prin această Banffy a voit să lovască în partida „națională” a lui Apponyi, între ai căreia membri sunt și de aceea, cari stau pe baza principiilor „partidei populare”.

În ședința dela 22 Ianuarie, Banffy fiind strins în chingă din partea unuia dintre deputații „partidei populare”, a fost silit să recunoască, că el „fără îndoială nu pe cale corectă” a ajuns în posesiunea acestor scrisori.

Prin această mărturisire Banffy însuși și-a recunoscut păcatul. În § 327 al codicelui penal se zice, că acela, care conștient și fără autorizația desohide o scrisoare, depeșă ori act sigilat adresat altuia, — de asemenea acela, care își însușește depeșă, ori scrisoarea fiă și nesigilată a altuia, cu scopul de-a cunoaște cuprinsul acesteia, ori de-a le preda în același scop altuia, fără a avea autorizația pentru aceasta: comite delict și este a se pedepsi cu închisoare până la 8 zile și amendă până la 100 fl. Cine însă publică secretul, la a cărui cunoștință a ajuns în modul de mai sus, sau că folosește scrisoarea, depeșă ori telegrama în paguba trimițătorului, ori adresatului: este a se pedepsi cu *temniță până la trei luni și amendă până la 1000 fl.*

Față cu ministrul-președinte Banffy subversivă oasul din urmă. „Alkotmany” își exprimă firma speranță, că comisiunea de imunitate a dietei nu va pune pedeci în calea executării legii, care a fost atât de fățiș și intenționat vătămata.

Când un diurnist din ministerul de agricultură, cu numele Pacholdt, a furat cu câte-va săptămâni înainte trei acte diplomatice, pe cari le-a vândut pentru 10 fl. unui diar, care le-a publicat, respectivul diurnist a fost arestat și condamnat; poște și aci este în închisoare. Același lucru dorește acum amintita fâie unghurească să se întempe și cu Banffy, ba încă mai mult, deoarece diurnistului de mai sus i s'a putut lua la măsurarea pedepsei ca motiv ușurător împiedicarea, că era sârac, pe când Banffy nu e sârac, e bărbat majorean, în vîrstă de 53 ani, de legea reformată, căsătorit și de profesiune ministru-președinte unghuresc.

Casul e penibil. Mulțimea de scrisori, în a căror posesiune s'a lăudat Banffy că a ajuns, după cum spune „A-ny”, parte sunt ale biuroului central al „partidei populare” și au fost instrăinate din arhiva aceluși biuro; parte sunt de acelea, cari au fost adresate biuroului din vorbă, der în loc de-a sosi la destinațiune, au ajuns în mâna ministrului-președinte unghuresc, unde se află și astăzi.

Cestiunea va fi din nou sulevată în cameră și Banffy va fi provocat să arate, cum și pe ce cale a pus mâna pe acele scrisori.

Motivele Curiei în cestiunea limbii liturgice.

Correspondentul din Vatican al oficiului „*Pohitische Correspondenz*”, organul ministerului de externe din Viena, a primit în cestiunea *liturgiei maghiare* ce se cere pentru așa dișii Maghiari de confesiunea greco-catolică, următoarele deslușiri dela un înalt demnitar bisericesc:

Sântul Scaun — căre acesta — când a dat decretul prin care se declară neadmisibilă folosirea limbii maghiare în liturgie, s'a condus numai și numai de con-

siderațiunii bisericești, așa că este cu totul nefundat, decât unii ved în acest act un fel de represaliă a Vaticanului față cu guvernul unghuresc din cauza nouelor legi bisericești politice. Vaticanul s'a ocupat cu cestiunea acosta mult mai înainte de crearea acestor legi și decretul s'a dat acuma numai din cauză, că Vaticanul înainte de a lua o deciziune formală în afacere a voit să ia deapropo considerare toate momentele subversante. Biserica romană a recunoscut în totdeauna puritatea vechiului rit oriental, mai ales a celui slavon, cu ritul latin, ceea ce corăspunde vechimei numerelor rituri și tradițiunii. Cu *riturile moderne*, pe cari se încercă unii a le introduce în biserica catolică, stă însă lucrul cu totul altfel. Când pe la 1830 mai mulți preoți catolici începură a celebra liturgia în Germania în limba germană, sântul scaun papal îndată s'a opus acestui abus. Vaticanul nici-odată nu a voit să încheie vr'un compromis în această cestiune de limbă bisericescă, deoarece folosirea limbilor naționale în liturgie ar putea duce încetul cu încetul la crearea de biserici naționale, independente de Roma adică la schismă. *Intrebuintarea limbilor naționale în liturgie este combătută* cu atât mai mare zel de Vatican, cu cât acest obicei s'a introdus de către protestantism. Sântul Scaun la deciziunea ce a luat-o în cestiunea limbii liturgice în Ungaria nu s'a condus nicădecum de-o rancună (simț de răsunare) față cu guvernul unghuresc sau de intențiunea, de-a sprijini nisunțele naționale ale Rutenilor sau ale Românilor, ci el din contră n'a cerut alta, decât observarea principiilor neștrănutate ce sunt în vîgore în mod tradițional pentru liturgia bisericești catolice.

SCRIRILE ZILEI.

— 13 (25) Ianuarie.

Felicitări de anul nou. Cu ocaziunea anului nou, P. S. Sa părintele episcop Nicolae Popea dela Caransebeș a fost felicitat, după cum cetim în „F. D.”, prin deputați din partea membrilor consistoriali, a preoțiunii locale, a profesoriilor dela institutele diocesane, a reprezentanților magistratului, a comunității de avere, a corpului ofiteresc etc.

Alegerea de preot pentru parochia Bragovului vechiu s'a săvîrșit ieri, sub conducerea d-lui protop. Ioan Petric, ca președinte; secretari au fost d-nii: Ōncea și I. Moldovan, er bărbăți de încredere d-nii: Luca Șincanu și Dumitru Grecu. Dintre candidați, d-nul Iosif Maximilian, preot în Ghimbava întrunit 149 voturi; d-l Romulus Mărușan, absolvent de teologie și învățător în Feldiōra 94 voturi; d-l Iosif Comanescu, preot în Codlea 13; d-nul Const. Dămian, capelan în Brețcu 6; d-l Sglimbea din Cuculata 2, er d-l Maier din Toplița 1 vot. Astfel rezultatul alegerii de ieri este în favorul d-lui Ios. Maximilian.

Un Român în Madagascar. „Fâie pentru toți” publică în numărul său mai nou scrisoarea unui Român, care se află în Madagascar, cu numele Bucur Pop, ca suboficer în legiunea străină din armata franceză (compania a 3-a a regimentului algerian), el fu trimis la Tananariva pentru a lua parte la campania în contra Malgașilor. Ca războinic, Românul se vede că e foarte brav, căci etă ce spune el, între altele, în amintita scrisoare, adresată părinților săi: „În fiă-care di avem a face cu bande de rebeli de câte 800—1000. Cu toate acestea, pierderile noastre nu sunt seriose. De când an început colōnele compania mea n'a pierdut decât un om, care a primit două glōnțe în frunte. Din când în când căți-va răniți. În general Malgașii au arme care nu sunt perfecțiionate și, deși suntem mai totdeauna la 200 de metri de dēnșii, glōnțele ne trec peste capete fiind-că nu soui ținti. În schimb noi le omorim sute și sute, și în fiă-care di prindem o mulțime de prisoțieri, pe cari îi împușcăm imediat. Sute și forțați a-le arde corpurile pentru ca măzmele să nu ne dea frigurile galbene. Nu mērul inimicilor este foarte mare, der nu sunt cura-

gioși ca piraiții din Tonkin. Când ajungem la 100 de metri de dēnșii, punem baioneta în vârful puscii și, deși sunt de două-deci ori mai numeroși decât noi, o iau la fugă ca nebunii și noi atunci profităm pentru a le trimite glōnțele noastre, care rar lipsesc obiectul ce țintim. Pentru moment mă află la 20 de kilometri de Tananariva, într'un post numit Soavina. Locuim într'o biserică protestantă ce am transformat-o în redută și unde mai în toate serile primim visita Malgașilor. Până acum în fiă-care dată au pierdut o mulțime de lume fără nici un rezultat pentru ei. Alaltăeri am surprins un convoi de 261 de boi, pe cari i-am prins după o jumătate oră de luptă. În fine aci în Emyrna clima este destul de bună. E fericioarea noastră că nu ne-a lăsat în regiunea Tamatavei, pe cōsta mării, unde clima e foarte rea...”

O pasionată jucătoare la loteriă a răposat zilele acestea la Viena. Era o femeie bătrână, care odinioară fusese bogată, avea casă proprie și o mână bine. Lăcomia de câștig însă o împinse în ghiarele loteriei, care o duse la sapă de lemn. Drept răscăntare ea lăasă după sine vre-o 3820 resconturi, cari adevărațiu, că temeia a pus la loteriă 38.240 fl. A câștigat la diferite ocaziuni 5000 fl. și astfel rezultă, că patima de-a juca la loteriă a costat-o pe biata babă nu mai puțin, ca 33.240 fl. La mōrtea ei s'au află și 100 cărți de visuri de diferite soiuri.

Apelațiunea Românilor hunedoreni

înaintată de d-l Francisc Hossu Longin și soții contra concludusului congregațiunii comitatului privitor la contragerea împrumutului de 180.000 fl. pentru școlile de stat.

Onorată Congregațiune! Cultura este o necesară și probată călăuză a vieții, der totodată și cea mai frumoasă podobă a sufletului omenesc, care îl ridică pe om din animalism și îl înalță și apropie de Dumnezeu, după al cărui chip și asemănare suntem făcuți.

Trăind în epoca democrației și a egalității îndreptății a tuturor cetățenilor patriei, cu toții datori suntem să ajutăm și contribuim la generalizarea culturii, lățirea ei în toate păturile populațiunii. Vrând scopul acesta s'ublim, trebuie să vrem și să primim și mijlocele, prin cari putem ajunge la acest scop. La cultură, fără școlă nu se pōte ajunge.

Cu toții avem deci datorința umanitară și patriotică, să spriginim școlă și să aducem jertfe de prisosință pentru a ei propășire.

Copilul ajuns la școlă în fragedă vîrstă sēmēnă agrului, care trebuie bine lucrat și cu bune sēmēnte presărat, ca să aducă doritele rōde. Decă însă agrul cu rele instrumente se va lucra și cu grău necurățit de neghină se va sēmēna, holda va fi slabă și de polomiți năpădită.

Nici școlă nu va produce rezultate dorite, decât instrumentul, cu care vrea să pătrundă într'a elevilor creeri, e dur și necorăspundător, și capul și inima lor nu se probează o bune și alese învățături și esemplu. Instrumentul bun al școlii este limba maternă, er mai alasă învățatură, decât religioana și iubirea de neam, nu pōte să fiă.

Cu limba maternă a elevilor trebuie deci să opereze școlă, în frica lui Dumnezeu să-i crească și demnitatea națională într'ēnșii să o desvōlta. Decă o școlă nu astfel lucrăză, nu merită să-i tindem scutul și spriginul nostru, ca fiind chiar păgubitoare.

Etă de ce noi subscrișii și soții noștri de principiu ne-am ridicat glasul în contra școlilor de stat și facem această

Apelațiune

în contra hotărîrii luate în adunarea generală din 4 Ianuarie 1897, prin care s'a decis, ca acest comitat să contragă un împrumut în favorul școlilor de stat din comitatul nostru, oăci noi nu putem sprijini școlă cari nu cultura adevărată au scop s'o lătescō, ci sunt numai oficine menite să deteriorizeze aurul nobil mestecându-l cu prōstă aramă; cari n'au altă problemă, decât răpirea de suflete, instrăinarea bășților frageți de limba și legea strămoșilor noștri.

Din școlile de stat eschisă-i cu totul limba română și propunerea religiunii este cu totul neingrijită.

Când statul face acestea, calcă în picioare propria-i lege și nesocotind principiile pedagogiei zădărnicesc oțtar și răspândirea culturii.

Deja de sute de ani propagă pedagogia principiul, că școlă trebuie să se folosească de limba maternă a elevilor și noi, cari am crescut și prin școlă maghiare, cunoșcem bine tortura spirituală, ce o are copilul gingaș, trebuind să-și însușească deodată cunoștințele necesare cu denumirea lor într'o limbă străină, fără a fi măcar ajutat de limba maternă.

Datorința chiar și umanitară împlinim deci, când protestăm contra chinării copiilor noștri.

Legislativa din Budapesta a avut și dēnsa lucide momente, când în §-ul 53 al articolului de lege XXXVIII din 1868 e dis, că „fiă-care băiat are a se instrui în limba maternă, er în §-ul 17 al articolului de lege XLIV din 1868 a dis, că deși determinarea limbii învățămētului la institutele de stat se ține de resortul afacerilor ministrului instrucțiunii publice, totuși din punct de vedere al succesului instrucțiunii publice, al cultivării și bunăstării comune, fiind acestea ținta supremă și a statului, acesta e deobligat a purta grijă, ca în institutele sale de învățămēt cetățenii de orice naționalitate, decât trādesc în masă mai mare împreună, să se pōtă perfecționa în limba lor maternă până unde se începe cultivarea mai înaltă academică.

Acuma însă deținătorii puterii de stat nesocotesc aceste legi principale fundamentale și nesocose încă din vîgore prin alte legi echivalente, folosindu-se în toate școlile de stat exclusiv numai limba maghiară chiar și în ținuturi și sate, unde de Maghiari nu-i nici pomenire, ori sunt rari ca și corbii cei albi, și primii oficiali ai acestui comitat, orbiți de preocupățiunea provenită din infect șovinism de rassă nu se sfîșe a mărturisii în public, că nu cunosc vr'o lege, care ar obliga statul, să introducă în școlile sale și altă limbă, decât cea maghiară, și afirmă, că precum confesiunile și privații pot să se folosească de limba lor în școlile ce dēnșii le întemeiază și susțin, așa compete acest drept și statului, a cărui limbă oficială e cea maghiară, deși § ul 26 al legii citate mai în urmă în alineatul al treilea dă acest drept numai fondatorilor institutelor private, — er școlile statului nu se pot considera de private.

Din celea expuse reese în totă claritatea, că statul recunoșce de suprema sa țintă răspândirea culturii și că asta numai cu ajutorul limbii materne a elevilor se pōte cu succes efectui; și tocmai pentru asta până când privaților dă nețermurită voie în alegerea limbii de propunere în intitutele lor, — pentru sine statul prescrie drept datorință îngrijirea, că fiil ori cărei cetățean să se pōtă perfecționa în limba lor maternă și încă să-și creștească de vatra părinților lor.

Der noi suntem îndreptățiți a cere dela stat școlă cu limbă de propunere română nu numai pentru-că statul prin legi s'a obligat însuși la acosta, — der și de ore-ce ca Români contribuim la susținerea acestui stat cu jertfe de sânge și bani; deci tot ca Români vrem și trebuie să beneficiem de avantajile ce statul pōte să tindă cetățenilor săi.

Și cerēnd cu insistență respectarea limbii române, nu o facem asta cu gând dușmănos patriei, ci pentru-că iubirea limbii materne e tradițională la noi și comprobată prin istorie, oăci dōr despre Români a scris istoricul celui mai mare rege al acestei țări, fiul acestui comitat și din sângele nostru eșit, că noi mai mult ne luptăm pentru limbă, decât pentru însăși viața, și noi n'am avut lipsă să ne vie, abia în secolul al XIX-lea, omul care să ne învețe, că un popor în limba sa trādesce!

Der satisfacere ore statul acestor îndatoriri ale sale?

Nici decât!

Vedem, că în acest comitat locuit de o majoritate română de peste 90%, nici un institut cultural susținut de stat nu

este, care ar subministra cultura în limba noastră.

Școlile de stat cu toate în serviciul așa dișei idei de stat maghiar; va să dăcă, deși susținute de acest stat poliglot, ele servesc numai unui stat încă neexistent, și care din idee în realitate în veac nu se va pface.

Școlile de stat nu au de scop lățirea culturii, ci maghiarisarea, adică tendința de a ne falsifica copiii și de-a sporii și întări prin contrabandă o viață părăsită și străină în Europa. Dacă guvernul într'adevăr ar vrea să răspândescă cultura și în aceste părți, n'ar avea decât să dea, și numai jumătate din sumele cheltuite pe școlile de stat, — școlilor confesionale existente, și atunci acestea și printr'ensele cultura, ar ajunge la înflorire.

Dér școlile confesionale nu-s ajutoare, ba li-se pun fel de fel de piedeci în dezvoltarea lor, și decât iot-colea li-se dă câte ceva, fărîmăturile de ajutor li-se dau ca elemosină rușinătoare și pe prețul independenței și caracterului lor confesional și național.

A le acusa apoi — între astfel de împregiurări — că nu-s la înălțimea chemării lor, — cum a făcut-o acesta d-l inspector scolar, este un cinism revoltător.

Tot d-l inspector, acest pretins campion al culturii, s'a scăpat să dăcă, că poporul nostru este setos de cultură. Mulțumim d-lui inspector pentru această meritată laudă adusă mult iubitelui nostru popor. Și asigurăm pe d-l inspector, că acest popor ar fi în stare să facă uimitoare progrese în cultură, decât i-ar fi mai accesibilă, dându-i-se în haina limbii materne. Greșesc enorm d-l inspector, când din setea de cultură a poporului nostru deduce necesitatea școlilor cu limbă de propunere maghiară!

Acestea ne sunt motivele politice naționale și pedagogice, pentru cari nu putem primi nici în principiu să luăm imprumuturi pe sâma școlilor de stat. —

(Va urma.)

Nou abonament

la

GAZETA TRANSILVANIEI

Cu 1 Ianuarie 1897 st. v.

s'a deschis nou abonament la care invităm pe toți amicii și sprijinitorii foiei noastre.

Prețul abonamentului

Pentru Austro-Ungaria:

pe un an . . . . . 12 fl.
pe șase luni . . . . . 8 fl.
pe trei luni . . . . . 3 fl.

Abonarea se poate face mai ușor prin mandate postale.

Administrațiunea

„Gazetei Transilvaniei“.

Un proces anulat.

București, Ian. 1897.

On. D-le Redactor! Timp de doi ani (1895—1897) am fost șicanat de autoritățile ungurești, tărîndu-mă mai mult de 12 ori pe la judele de instrucțiune din Sibiu pentru-că am declamat poezia de Coșbuc „Noi vrem pământ“ la o serată din Făgăraș în anul 1895.

Pe lângă totă presiunea, ce mi-se făcuse din partea judeului de instrucțiune, de-a afirma, conform dorinței lui, că eu am declamat poezia cu totul schimbată, scopul nu și-l'a ajuns. Vădînd aceasta, judele de instrucțiune, împlinind dorința Jidanilor, cari au fost în abundență la serata amintită*), aflat cu cale de-a mă pune sub acușățiune „pentru gesturi și intonare“, susținînd, că intențiunea mea a fost agitătoare (sic!) Aceasta voia să o probeze, veđi Dómnice, și cu pur-

*) Ce lipsă au avut arangerii acelei serate de-a invita pe Jidanii în mijlocul Românilor? Cređut'au ei ore, că óșpeții români nu se vor simți bine fără de-a ave óșpionii în mijlocul lor?... — Red.

tarea mea la dans, fiind-că nu am suferit să se jóce „osardașul“.

Dacă și pentru astfel de fapte a fost cu putință, ca eu să fiu pus sub acușățiune, atunci mai póte fi óra vorba despre vre-o libertate sub stăpînirea ungurească? Unde vei mai găsi o țără ca și țera stăpînită de Maghiari, unde declamînd o poezie cu totul nevinovată (după cum a recunoscut însă și tabla în urma recursului făcut), dér dăruit fiind declamatorul cu o voce mai puternică, să fi pus pentru acesta sub acușățiune ca agitator?...

Destul că, în contra „patrioției“ hotărîri de punere sub acușățiune a judecătoriei din Brașov, căreia aparține această afacere, făcînd eu recurs, Tabla a anulat decisiunea ei, scoțîndu-mă de sub acușățiune. Mirare, că Tabla a recunoscut de astă-dată absurditatea punerii mele sub acușățiune și, după șicanării de aproape doi ani, în urma recursului, prin decisiunea de sub Nr. 381—96 mă absolvă pe motivul, că cei 5 Jidani din Făgăraș, cari m'au acusat și pe cari nu-i mai țin vrednicii a-i numi cu numele, nu sunt în stare a documenta, că eu să fi declamat altă poezie, s'eu cel puțin că așa fi falsificat'o.

Acestea am ținut a-le aduce la cunoștința publică, nu atât pentru a arăta ușurința, cu care se aduc hotărîrile din partea tribunalelor ungurești, cât mai mult pentru ca tot Românul să șoie și să afie, că acea frumoasă poezie a lui Coșbuc „Noi vrem pământ“ nu póte servi ca basă de acușățiune și nimenea nu póte fi oprit a-o declara.

Eu doresc și recomand declamatorilor români, să nu třeacă cu vederea această frumoasă poezie.

Ilariu R. Banciu.

Măsuri în contra ciumei.

Correspondentul din Roma al foiei „Piccolo“ din Triest scrie, că celebrul învățat profesorul Baccelli i-a împărțit, că conferința sanitară internațională din Veneția, la care densusul reprezintă Italia, se va ocupa și cu profilaxa contra ciumei. El (Baccelli) va propune tractarea celor atinși de această boală cu injecțiuni subcutanee de sublimat, după o formulă compusă de densusul. Profesorul Ernest Lane din Londra a folosit deja cu succes acest mijloc la bólele infecțioase.

Principele Bozidar Karagheorghievici, care se află de present în India, scrie foiei franceze „Figaro“, că serul a avut rezultate favorabile, aplicat fiind contra ciumei. Două treimi dintre bolnavii tractați cu el s'au vindecat. Cu toate acestea bóla nu se póte împedea în progresul ei înfricoșat, deóre-ce în urma spiritului de caste Indii nu voiesc să intre în spitale, în care se află numai ómeni din castele de jos. „Aristocrații“ preferă să móră în casele lor, decât să se dojenescă a zăcă în spitale alături cu „plebea“.

Academia de științe din Viena a decis a trimite la fața locului o comisiune de trei medici specialiști și totodată ómeni de știință, cari să se ocupe cu studiarea pestilenței. De asemenea și din alte țări europene s'au trimis specialiști la India.

Étă nota, ce-o adresează direcția serviciului sanitar din România, tot în oestiuinea lui măsurilor contra ciumei, diarelor de dincolo:

„Unele diare se arată îngrijate din cauza întinderii ciumei din India, întindere favorizată prin fómete.

Direcțiunea generală a serviciului sanitar crede că aceste temeri nu sunt întemiate și că vom putea apăra țera în contra invasiunii pestei.

Pe noi, înainte de tute, ne interesează măsurile pe cari le iau Statele mai expuse de cât România.

Austria n'a luat până acuma măsuri extra-ordinare în porturile ei, ci a oprit numai importățiunea vestmintelor vechi și a obiectelor de așternut uzate, ceea-ce vom face și noi.

Austria are încredere în măsurile luate în Orient și e probabil că puterile cele mari vor reuși a împune óre-cari măsuri de apărare în Marea-Roșie.

Rusia a luat deja măsuri la hotarele ei din spre Persia și a înființat puncte de observațiune în Persia.

În ceea-ce ne privește pe noi, d-l Drl Felix, bine informat, afirmă că numărul vapórelor, cari vin direct din India în România, nu e mai mare de cât cel mult 5 pe an, și acestea se opresc obișnuit la Smyrna, Constantinopol și Odesa, înainte de a veni la Sulina. Aceste vapóre, cari aduc orezul din Rangoon (Siam), nu vin în timpul ernoii, ci primă-vara. Aceste vapóre vor fi supuse la o priveghiere severă.

Bumbacul nu vine direct din India, ci din Europa, Asia-mică, Trebizonda și Constantinopol. Noi neavînd fabrici de torcătoare de bumbac, nu importăm bumbac crud din India.

Sacii, numiți sacii de Calcutta, nu vin direct din India, ci din Irlanda. Vapórele cari aduc orezul transportă de obicei și un număr de saci vechi de rezervă aceste vapóre vor fi supuse la control, care va fi cu atât mai facil a se exeroita din cauză că numărul acestor vapóre este fórte mic 2—5 pe an.

Putem adăoge că singurul importător mare de orez din India este casa Brunner din Galați.“

Producțiuni și petreceri.

Petrecerea Reuniunii femeilor române din Brașov de Sâmbătă, în sala Redutei a intrunit o societate nu așa numărósă ca la petrecerea din preséra anului nou, dér totuși destul de ținare și frumoasă. Ea a fost animată. Au luat parte și câteva familii de alte naționalități.

Corpul ofițeresc, în frunte cu generalul și cu colonelii de diferite arme, a fost fórte bine reprezentat. Vădîrăm și câțiva dintre funcționarii publici din loc. Petrecerea a durat până tărđiu în nópte.

Tinerimea română din Timișóra aranjază cu concursul tinerimei române din Arad, Lugóș, Oravița și jur, la 3 (15) Febr. 1897 în reduta otelului „Clironomul Rudolf“ din Timișóra-Cetate un concert împreunat cu dans. Comitetul aranjător e compus din 34 tineri în frunte cu d-nii: 1) Dr. Aurel Cosma, president. 2) Romul Carabaș, vice-president. 3) D. Voniga, secretar. 4) Dr. Valeriu Mezin, cassar. 5) Arcadie Oprean, controlor.

Venitul curat se destinază Alumneului gr. or. român din Timișóra. Inceputul la 8 óre s'era. Bilete: de persoană 2 fl., de familie (3 membri) 5 fl., de loge 6 fl., Programa concertului se va publica în diar și se va distribui la intrare. Ofertele și suprasolvirile se vor chita pe cale diaristică.

Purtătorii de epistole din loc invită la serata dansantă, ce se va da în 6 Febr. 1897, în sala „Hotelului Central Nr. 1.“ Inceputul la 8 óre s'era. Intrarea: 60 cr. de persoană. Bilete se pot căpăta la împărțitorii de epistole și s'era la cassă. Suprasolvirile se vor chita pe cale diaristică.

ULTIME SCIRI.

București, 24 Ian. Se vorbește, că în curînd Camerele vor fi dizolvate.

Paris, 24 Ianuarie n. Se anunță că contele Muraviev va merge, la ordinul Țarului, dela Kopenhaga la Paris ca să se sfătúescă cu președintele și cu ministrii Franciei.

DIVERSE.

Al doilea Solomon înțeleptul. Un călător, care se reintórse mai dílele trecute dintr'o călătorie, ce a făcut'o prin Asia mică povestescó unele lucruri interesante de pe acolo, cari se petrec sub domnia semibarbară a Turcoilor. Înaintea judecătoriei o femeie era acusată că a furat. Delictul nu s'a putut ațeveri, dér fiind-că Kadiul avea informațiuni rele despre ea o declară vinovată. Când era însă să se pronunțe sentința contra femeii, se prezentă deodată înaintea judecătorului un Armean bătrân, care închinându-se până la pământ dișe: Înțeleptule Kadiu! Mânia ta contra acestei femei de sigur e îndreptățită, dér

judecata ta nu va fi dréptă, decât o vei osîndi pentru furt, fiind-că să șcii, că atunci, când s'a întemplat furtul, eu am văđut'o pe stradă beată mórtă. Ea, așa-déră, atunci n'a putut să fure.. Kadiul cu fruntea încrețită de mânia răspunse înfuriat:

Pe barba profetului, căne de ghiaur, cum îndrăsnesci tu să te opui puternicului meu braț? Nu tu spui, că femeia acesta era beată pe stradă? Atunci nu trebuie ea pedepsită pentru bețiă?

— Dreptule Kadiu, replică bătrânul Armean, șcii bine, că judelei nu-i e permis să judece când e furios și preocupat de alte simțăminte. Nu fi preocupat, nu te irita, s'eu potolesceți mânia înainte de-a aduce judecata.

— Așa e! murmurau ceilalți bătrâni ai orașului.

Kadiul neteđîndu-și barba răspunse: — Bine! Nu voesc mánios să fac judecata. Dați-i femeii acesteia 30 de bețe la tálpi, póte că acesta își va mai domoli furia, pentru-că nu voesc să profanez sântenia judecății printr'o isbuonire de mânia.

Așa se și întemplă, după cum porunci Kadiul. Femeia căpătă la tálpi 30 de bețe.

Bătrânul Armean din nou cerú cuvînt.

— Domnul meu! dișe el, aceste 30 de bețe sunt date pe nedreptate, deóre-ce mânia nu și-a causat'o femeia acesta.

— Cu cât mă vei acusa mai mult de nedreptate, cu atăta îi va merge mai réu femeii. Tu ai fost acela, care m'ai înfuriat, așa dér tu ai meritat cele 30 de bețe. Vreau așa-dér să-mi coreg nedreptatea. Duceți-l și-i dați lui 30 de bețe.

Așa s'a întemplat, după cum Kadiul a poruncit. Armeanul căpătă 30 de bețe la tálpi, ér după-ce Kadiului îi trecú furia osîndi pe femeie pentru furt la muncă silnică.

Astfel se fac adî judecățile în Asia mică, asiatică.

Chibzuți și le aseménați cu judecățile din Asia mică, europeană!

Insula lui Robinson nu s'a scufundat.

Față cu soirea răspîdită prin diare, că insula lui Robinson s'ar fi scufundat, se anunță acum, că frumoasă și romantica insulă a fost, ce-i drept, scufundată, dér nu în urma unei erupțiuni vulcanice, precum s'a susținut, ci numai în urma chefului unui căpitan de marină. Luorul adică s'a petrecut astfel: Insula Juan-Fernandez, despre care tradițiunea susține, că e insula lui Robinson, se află față în față cu tărmlul Chili, aproape în mijlocul Oceanului pacific. Căpitanul Slocum, care a făcut o călătorie în jurul lumii, sosind dílele aceste în San-Francisco, spuse, că el a aflat insula lui Robinson și că cele 35 familii, cari locuiesc pe acea insulă, se află bine. Soirea despre scufundarea insulei s'a lătit așa, că un căpitan marinar din Mili, fiind trimis cu proviant din Valporaiso pe insula lui Robinson, n'a aflat insula și s'a reintors acasă, dícînd, că insula s'a scufundat în Mare. Căpitanul mergînd cu proviantul spre insulă s'a îmbătat tun din stiolele cu whisky, ce le avea pentru locuitorii insulei, așa că n'a mai putut conduce naia. Ceilalți matrozii, cari se aflau pe naia, nu se pricepeau la cărmă și așa după câteva díle, rătăcind pe Mare, se reintórse éráși acasă cu proviantul, în convingerea, că insula vulcanică a dispărut. Astfel s'a lătit în tóte părțile lumii soirea, că frumoasă insulă, unde și-a petrecut Robinson viața sa plină de aventuri legendare, s'a scufundat.

Greșeli de tipar. În foiletonul „Câteva pagine despre Traian“ s'au strecurat următoarele greșeli de tipar: 1) În Nr. 6, pag. 1, colóna 3, rëndul 7, în loc de: „pe care avea să le resólvă drept“, ceterose: „pe care avea să le resólvă, drept“. 2) În Nr. 7, pag. 1, colóna 3, rëndul 11, în loc de: „porțile cele mai favorabile“, ceterose: porțile cele mai favorite“.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Gregoriu Maior.

Cursul la bursa din Viena.

Din 23 Ianuarie 1897.

Table of stock exchange rates for Vienna, listing various securities and their prices.

Cursul pietei Braşov.

Din 25 Ianuarie 1897.

Table of market rates for Braşov, including exchange rates for various currencies.

Publicaţiune.

Se provăcă toţi posesorii de câni de pe teritoriul oraşului Braşov, ca spre scopul conşcrierii cânilor pe an 1897, se ia dela oficiul oraşenesc de dare până în 2 Februarie a. c. în primire foile de însinuare...

Pentru acei posesori de câni, cari nu pot scrie, se provăd foile de însinuare, pe temeiul informaţiunilor lor verbale, de către oficiul oraşenesc de dare cu datele recerute.

Acei, cari în decursul anului ajuns în posesiunea unui câne, se îndatorază, ca pe baza foiei de însinuare se arate în decursul a 3 zile oficiului oraşenesc de dare, că posedă câne.

Intrelăsarea însinuării cânilor se pedepseşte în sensul statutului de câni cu pedepşa dela 50 cr. până la 50 fl., seu cu arest corăspundător.

Braşov, 20 Ianuarie 1897.

1163,1-2 Magistratul oraşenesc.

Numere singuratică din „Gazeta Transilvaniei“ à 5 er. se potă cumpăra în librăria Nicolae Ciureu.

O specialitate naturală nepreţuibilă este apa minerală alcalin-acidă bicarbonată Isvorul „MATILDA“ de Bodok,

care după experienţele făcute sau dovedit ca o apă medicinală prea eficace şi plăcută, mai ales: la conturbări de mistuire, maladiile stomacului, a rinichilor, a beşicii udului şi ale organelor respiratoire etc.

Borviz de primul rang

care prin limpezitatea sa rară şi prin conţinutul seu mare în acid carbonic natural—de un gust şi efect prea plăcut şi binefăcător—va îndeplini chiar şi pretensiunile cele mai delicate, ca cum nici o altă apă minerală.

DEPOSIT PROPRIU în Braşov: strada Căldărarilor Nr. 68, în Sibiu, Sighişora şi în Alba-Julia: la D-l I. B. Misselbacher sen., în Cluj: la Segesváry és társai, în Deva: la Balog Gyula, în Oreştie: la Németh János.

Cu totă stima:

Administraţiunea isvorului „MATILDA.“

JOSEF GYÖRGY,

(comit. Háromszék). Bodok. (Transilvania).

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Oct. 1896.

Large table of train schedules for various routes including Budapest-Predeal, Ghiriş-Turda, Copşa-mică-Sibiu-Avrig-Făgăraş, Simeria (Fisli)-Hunedóra, Braşov-Zărneşti, Mureş-Ludoş-Bistriţa, Arad-Timişoara, Sibiu-Cisnădie, and Sighişoara-Odorheiu-săcuesc.

Notă: Orele însemnate în stânga staţiunilor sunt a se ceti de sus în jos, cele însemnate în dreapta de jos în sus. — Numerii încadraţi cu linii mai negre înseamnă orele de noapte.